

“Her har vi masse muligheter!”

**Evaluering av et samarbeidsprosjekt om
utdanning for ungdom med kort botid i Norge:**

**Samarbeid mellom Buskerud
fylkeskommune/Åssiden videregående skole og
Introduksjonscenteret i Drammen**

HSN Høgskolen
i Sørøst-Norge

Heidi Biseth og Sofie Haug Changezi

Høgskolen i Sørøst-Norge

1 april 2016

«Her [på Åssiden vgs.] kan vi si hva som helst til hverandre, spørre hverandre. På Introduksjons-senteret klarte vi ikke å si det vi hadde inni oss [...] Her har vi ikke tid til å kjede oss, for vi har mye å gjøre i klassen.»

«På Introduksjonssenteret kunne vi ikke ta ut de ordene som er inni hjertet ditt. Her har vi masse muligheter. Vi kan prate om alt vi vil. Vi kan si ordene vi tenker i hjernen. Her kan vi si sånne ord som ungdommene bruker. Vi kan sitte sammen og diskutere alt vi vil.»

Innledning

Ungdom med kort botid i Norge har spesielle utfordringer i skolesystemet og har en signifikant høyere frafallsprosent enn resten av populasjonen¹. Tilegnelse av norskspråklige ferdigheter er en nødvendighet for at ungdommene skal kunne benytte retten til utdanning og dernest kunne delta i det norske samfunnet². Ungdom med kort botid har kommet til Norge sent i utdanningsløpet. Overgangen fra ungdomsskole til videregående skole er spesielt krevende for denne gruppen elever. Noen har aldri gått på skole tidligere. Andre har flere års skolegang bak seg. Elevene går ut av ungdomsskolen med grunnskolebevis uavhengig av om de har kunnet få karakterer fra grunnskolen eller ikke («IV - ikke vurderingsgrunnlag»). Grunnskolebeviset gir dem så rett til videregående opplæring, helt uavhengig av kompetansenivå. Mulighetene for å klare seg i videregående utdanning er dermed meget ujevne. I tillegg gir et slikt grunnskolebevis meget begrensede muligheter for valg av linjer på videregående skole. Ofte må elever velge linjer og yrker de ikke er motiverte for, noe som kan svekke den psykiske helsen. Psykisk helse har stor påvirkning på frafallsprosent i videregående skole³ og utdanningssektoren er pålagt å sørge for elevers læring og støtte deres fysiske og psykiske utvikling⁴.

Denne evalueringsrapporten omhandler et samarbeidsprosjekt mellom Buskerud fylkeskommune/Åssiden videregående skole og Introduksjonscenteret i Drammen kommune. Fylkeskommunen har lenge sett behovet for å gjennomføre gode tiltak for elevgruppen ungdom 16-22 år med kort botid i Norge, og spesielt de som går på grunnskole i voksenopplæringens regi (Introduksjonscenteret). Gjennom prosjektet *Kompetanse for*

**Mulighetene
for å klare seg
i videregående
utdanning er
meget ujevne**

¹ Statistisk sentralbyrå. (2013). Skandinavisk komparativ statistikk om integrering: Innvandrere i Norge, Sverige og Danmark. *Samfunnsspeilet*, 2013(5).

² Berg, S. L., Bjørnstad, R., Gran, B., Kostøl, F., Sønsterudbråten, S., & Kindt, K. T. (2016). *Kostnader ved mangelfull utdanning av asylsøkere og flyktninger (Vol. 32-2016)*. Nesoddtangen: Samfunnsøkonomisk analyse AS/NAFO.

³ Holen, S., & Waagene, E. (2014). Psykisk helse i skolen: Utdanningsdirektoratets spørreundersøkelse blant lærere, skoleledere og skoleeiere (Vol. 9/2014). Oslo: NIFU.

⁴ Kunnskapsdepartementet. (1998). *Opplæringsloven, § 9a*. Oslo: Kunnskapsdepartementet. Lastet ned fra <http://www.lovdatabank.no/all/hl-19980717-061.html>.

*mangfold*⁵ fikk fylkeskommunen midler som muliggjorde utprøving av konkrete organisatoriske grep. Høsten 2015 ble lærere og 30 elever i alderen 16-22 år fra Introduksjonssenteret lokalisert på Åssiden videregående skole. Prosjektet går over skoleåret 2015/2016.

Gjennom prosjektet ser vi at tilstedeværelsen hos elevene i grunnskoletilbudet har økt betraktelig. Elever trives også bedre på skolen når de får være sammen med jevnaldrende og de skaper relasjoner til andre ungdommer. Organisatoriske endringer har vært nødvendige for å få til dette. Likevel ser det ut til at lærere og utdanningsledere i større grad kan utnytte de faglige mulighetene i samlokaliseringen.

Bakgrunn

Åssiden videregående skole⁶ er en av 13 offentlige videregående skoler i Buskerud. Sammen med Drammen og Hønefoss videregående skoler tilbys det forberedende kurs for minoritetspråklige elever. Skolen tilbyr yrkesfaglige linjer, samt påbygning til generell studiekompetanse og har omtrent 1200 elever. Introduksjonssenteret⁷ i Drammen kommune tilbyr norsk språkopplæring og samfunnskunnskap til innvandrere og flyktninger. Det gis også tilbud om grunnskoleopplæring og spesialundervisning for voksne. Introduksjonssenteret har omkring 80 ansatte og ca. 1000 deltakere innom skolen i løpet av et år. Felles for begge skolene er at de begge jobber med samme elevgruppe, det vil si ungdom med kort botid i aldersgruppen 16-22 år. Elevgruppen har en varierende grad av skolebakgrunn. Dersom elever har grunnskolebevis, kan de velge å søke seg inn på forberedende kurs/innføringsklasse (AOA)⁸ ved Åssiden. Ungdom som ikke har grunnskolebevis får et tilbud om grunnskole ved Introduksjonssenteret. Der plasseres de i et tilbud som har et stort aldersspenn og de risikerer å gå i klasse med foreldre eller andre voksne i foreldregenerasjonen. Det er problematisk å gå i samme klasse som foreldregenerasjonen. Elevene forteller at det er vanskelig å diskutere med voksne. Flere

⁵ <http://www.udir.no/Spesielt-for/Minoritetspraklige-elever/Kompetanse-for-mangfold/>

⁶ <http://www.assiden.vgs.no/>

⁷

<https://www.drammen.kommune.no/no/Tjenester/Opplaring/Introduksjonssenteret/Om-Introduksjonssenteret/>

⁸ <http://www.assiden.vgs.no/Utdanningstilbud/Forberedende-kurs--innforingsklasse/>

**Ungdommene
mistrivdes og
hadde et
reduisert
læringsutbytte i
generasjons-
blandede
klasser**

sier at de har latt være å uttrykke seg i klasserommet av respekt for de eldre. Ungdommenes læringsmiljø påvirkes negativt av sosial kontroll og påvirkning fra voksne.

I det pågående prosjektet er 28 av disse elevene i aldersgruppen 16-22 år fysisk lokalisert i to egne klasser (Intro1 og Intro2) på Åssiden videregående skole.

Utdanningsavdelingen i Buskerud fylkeskommune initierte det konkrete samarbeidet mellom Åssiden videregående skole og Introduksjonssenteret. Gjennom samarbeid i blant annet NAFO-prosjektet *Ungdom med kort botid*⁹ hadde det dannet seg arenaer for å diskutere utfordringer sektoren stod overfor med utdanning av unge med kort botid. Over flere år var det avdekket at ungdommene mistrikket og hadde et redusert læringsutbytte i generasjonsblandede klasser. I tillegg var det et stort behov for faglig kompetanseheving av lærere som arbeider med denne elevgruppen. Fylkeskommunen initierte et møte om mulighetene for å få ungdom 16-22 år i grunnskoleklasser lokalisert på Åssiden videregående skole som et tiltak for å imøtekomme denne gruppens særskilte behov. Refleksjonsprosesser ble igangsatt, men ingen organisatoriske endringer fant sted fordi det innbar praktiske og økonomiske utfordringer på tvers av to forvaltningsnivåer (fylkeskommune og kommune). Prosjektet *Kompetanse for mangfold* gjorde at man kunne overkomme utfordringene og realisere samarbeidet. I perioden juni til august 2015 ble to klasserom på Åssiden istandsatt for 15 elever i hver. Arbeidsplasser for lærere ble også opprettet og samlokalisert med arbeidsplasser for lærere i AOA-klassen. Ved skolestart 2015 var det altså klart for å lokalisere noen av elevene, og deres lærere, fra Introduksjonssenteret på Åssiden.

Datagrunnlag

Evalueringen av prosjektet er basert på indikatorer de ulike partene i prosjektet har blitt enige om. Disse indikatorene skal kunne vise effekten av prosjektet. Samtidig er det vanskelig å måle effekt på et slikt prosjekt på kun 7 måneder (august 2015 til mars 2016). Likevel vil det kunne være mulig å si noe om målsettingen med prosjektet er oppnådd. Fraværstatistikk hos eleven gir en pekepinn på trivsel, motivasjon og læringsmiljø. Spesielt er det relevant å sammenlikne fravær fra skoleåret

⁹ <http://nafo.hioa.no/ungdom-med-kort-botid/>

2014/2015 med skoleåret 2015/2016 hos elever i Intro1 og Intro2 for å se om en annen lokalisering og organisatorisk struktur øker tilstedeværelsesprosenten. En kontrastering med fraværstatistikk for AOA-klassen kan vise om det er ordinære svingninger vi ser eller om resultatene kan tilskrives dette prosjektet.

Trivselsundersøkelsen er gjennomført for å avdekke hvordan elevene opplever det psykososiale miljøet på skolen og i klasserommet, sammen med andre elever og i samspill med lærerne. Undersøkelsen er gjennomført i AOA, Intro1 og Intro2. Disse tre klassene har elever fra omtrent samme målgruppe og vi har valgt ikke å skille på informantene for å ivareta et visst nivå av anonymitet. Åpenhet for å stille spørsmål når noe er uklart eller det er noe elevene ikke forstår er også undersøkt. Spørreundersøkelsen ble foretatt i januar (41 respondenter) og deretter i mars (20 respondenter) for å se om det hadde skjedd en endring. Metodisk er det vanskelig å skulle måle en endring på så kort tid. Det er også problematisk at det er en halvering av respondenter fra januar til mars. Likevel mener vi at et systematisk arbeid med elevers trivsel også på kort sikt kan vise noen tegn til forbedring av et læringsmiljø. I tillegg kan det være mulig å se noen interessante trender i datamaterialet.

Det er foretatt intervjuer med ledere, mellomledere, rådgiver og lærere ved begge skolene, til sammen 10 personer. I intervjuene er det diskutert bakgrunnen for prosjektet, organisatoriske løsninger og erfaringer, faglige utfordringer med utdanning for ungdom med kort botid, samt faglig samarbeid i prosjektet.

I tillegg til de ovennevnte indikatorene har vi gjennomført observasjoner i klassene og hatt samtaler med noen av elevene i Intro1 og Intro2. Resultatene av dette brukes kun for å illustrere elevenes perspektiver på forskjellen mellom undervisning lokalisert på Introduksjonssenteret sammenliknet med undervisning i et ungdomsmiljø slik som på Åssiden videregående skole.

Tilstedeværelse

Å være i utdanning eller arbeid er avgjørende for inkludering. Frafall fra skolen, særlig for en elevgruppe med svake norskferdigheter og begrensede sosiale nettverk, vil kunne føre til marginalisering. For at elever skal kunne sikres mulighet til å delta

i utdanning og arbeid, er det avgjørende at de er tilstede på skolen. For mange av elevene er det forhold utenom skolen som fører til høyt fravær. For elever med kort botid kan forholdene utenfor skolen for eksempel være dårlig økonomi, psykiske utfordringer, sykdom og svake mellommenneskelige relasjoner. Flere elever kan være avhengige å ha lønnet arbeid. Selv om undervisningen ved Åssiden skole avsluttes relativt tidlig på dagen, kan det likevel tenkes at noen elever i perioder eller enkelttimer også må arbeide i skoletiden. Avtaler og møter hos NAV, barnevern, fastlege o.l. skjer på dagtid, noe som kan gi utslag i fraværstatistikken.

Fraværstatistikken kan også være et uttrykk for hvordan elevene opplever læringsmiljøet. Dersom elevene opplever læringsmiljøet som godt, er sannsynligheten for at de er tilstede større enn om de opplever det motsatte. Samtidig kan ikke fraværstatistikken leses som en entydig indikator. Det er forskjell på timefravær og dagsfravær. Timefravær kan ansees som mer bekymringsverdig fordi det kan tolkes som at elever har kommet sent, gått tidlig og/eller skulket enkeltfag i løpet av skoledagen. Dette kan bunne i flere ting, blant annet lav motivasjon eller en tanke om at fraværet ikke har noen betydning. Fraværet er høyst sannsynlig ikke helt jevnt fordelt mellom elevene, og det kan være slik at noen få elever trekker opp fraværstatistikken betraktelig.

Tabell 1: Fraværstatistikk – elever fra Introduksjonssenteret

Totalt fravær	Skoleåret 2014/15 24 elever Fravær elever 16-21 år 17.08.2014-22.06.2015	Skoleåret 2015/16 28 elever Fravær elever i klassene «Intro1 & Intro2» 17.08.2015-22.03.2016
Antall dager	116 (81)	104
Antall timer	4536	2599
Snitt t/elev	189 (132,3)	92,8

Kilde: GSU – oversendt fra Introduksjonssenteret (tall i parentes er et snitt delt på 7 måneder for å kunne kontrasteres med tallene i kolonnen til høyre).

I kommunikasjon med Introduksjonssenteret har det fremkommet at rutiner for fraværføring har blitt forbedret i inneværende skoleår. Det innebærer en underrapportering av fravær fra skoleåret 2014/2015. Dermed er forskjellene på disse to skoleårene større enn det kan virke som i tabell 1. Statistikken over viser at fraværet i antall timer har gått betraktelig ned. I skrivende stund er ikke skoleåret 2015/2016 avsluttet, men vi kan anta at fraværet inneværende skoleår trolig vil øke noe. Til tross for dette ser vi at timefraværet har sunket med 30 % i inneværende

For at elever skal sikres mulighet til å delta i utdanning og arbeid, er det avgjørende at de er tilstede på skolen

En stor gruppe elever har minsket fraværet betraktelig

skoleår sammenliknet med dette tidspunktet i forrige skoleår. Når man også tar i betraktning at det totale timefraværet inneværende år er basert på flere elever (28) enn året før (24), kan det konkluderes med at timefraværet er markant redusert. Fravær på grunn av legebesøk, sykemeldinger, religiøse høytider og velferdspermisjoner går inn i antall timer i fraværet. Det skilles også på hva som anses som gyldig og ugyldig fravær, men det er uklart hva som går inn i kategoriene og vi har derfor valgt å ikke bruke disse. Derfor ser vi på fravær som en helhet, uansett årsak. En stor del av timefravær antas å være skulking av enkelttimer, at elevene kommer for sent til skolen, eller drar før skoledagen er over. Dette fraværet er mer enn halvert, altså en vesentlig lavere frekvens enn når elevene og deres grunnskoletilbud var lokalisert på Introduksjonssenteret. Dette innebærer at elevene engasjerer seg mer i skolen, opplever et ansvar for egen skolegang og gir beskjed til skolen og læreren når de er borte.

Sannsynligheten er stor for at det blir ytterligere fravær fra påske frem mot sommeren. Likevel ser vi en positiv nedgang i fraværstatistikken for elever som benytter grunnskoletilbudet. Noen elever kan ha så sammensatte problemer at fysisk lokalisering av undervisningen ikke påvirker tilstedeværelsen i nevneverdig grad. Likevel påpeker lærere at en stor gruppe elever har minsket fraværet betraktelig. Dette er en indikasjon på at de selv opplever en fysisk lokalisering i et aldersadekvat miljø som positivt for læringsmiljøet.

Elevene i AOA har mange likhetstrekk med Intro1 og Intro2 når det gjelder botid i Norge, samt utfordringer i hverdagslivet. Mange av elevene har også en svak skolefaglig bakgrunn og omtales ofte av lærere som faglig svakere elever enn de som går i Intro1 og Intro2. I skoletilbudet de har får de ingen karakterer. Flere av lærerne påpeker at dette er demotiverende for elevene og noe som bidrar til et relativt høyt fravær.

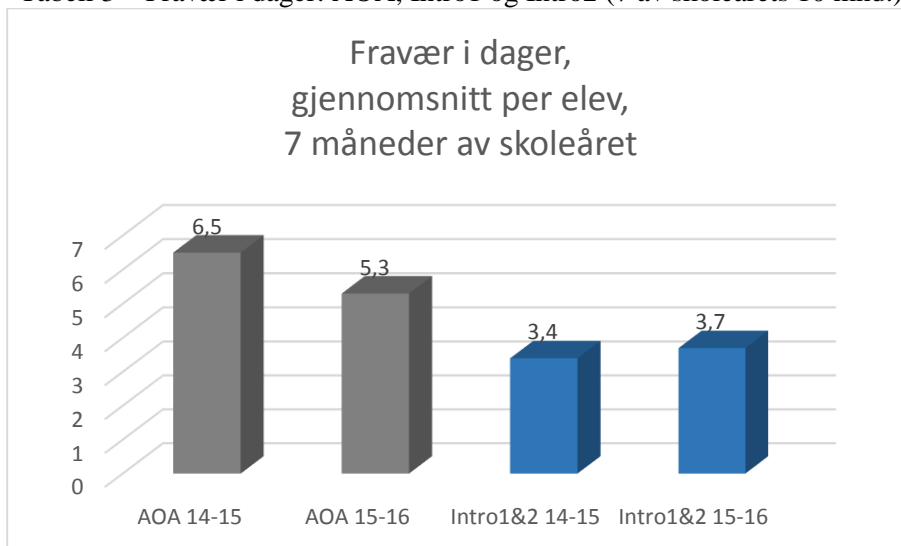
Tabell 2: Fraværstatistikk – elever fra AOA Åssiden vgs

Totalt fravær	Skoleåret 2014/15 20 elever Skolestart - 30.03.2015	Skoleåret 2015/16 30 elever Skolestart - 30.03.2016
Antall dager	130	160
Antall timer	448,5	978,5
Snitt t/elever	22,4	33,6

Kilde: Oversendt fra Åssiden videregående skole

Det er viktig å påpeke at statistikken gjelder for 7 måneder i hvert av skoleårene. Gjennomsnittlig fravær i dager har gått ned, men gjennomsnittlig timefravær har økt. Dette fraværet er litt høyere enn hva som er gjennomsnittet på skolen. Skolen påpeker at noen få elever står for store deler av fraværet. Når et gjennomsnitt er utregnet, er det ikke et reelt fraværstall for alle elever, men kun et gjennomsnitt som muliggjør en analyse. Det er en betraktelig økning av timefraværet i AOA-klassen fra forrige skoleår uten at det er mulig å gi en forklaring på hvorfor det er slik. Det er flere interessante faktorer som fremkommer når vi sammenlikner fraværstatistikk fra AOA med Intro1 og Intro2.

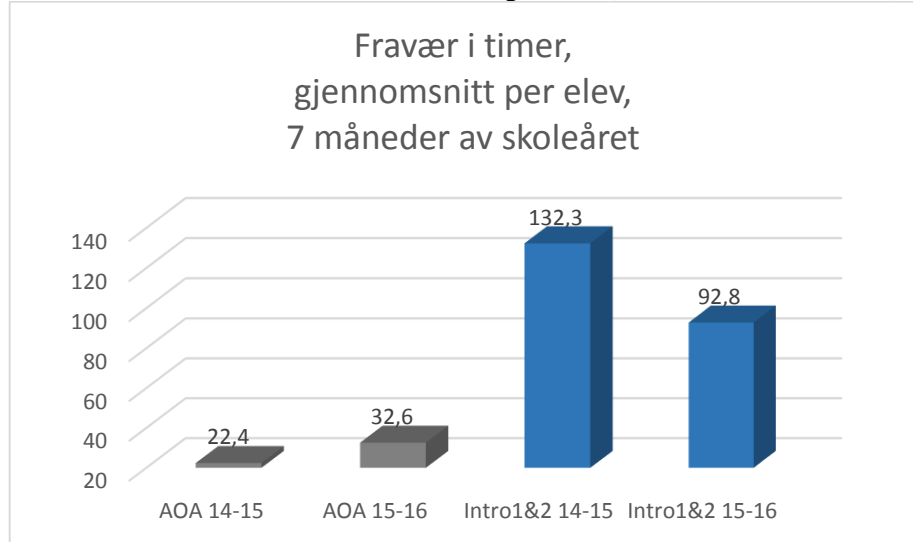
Tabell 3 – Fravær i dager: AOA, Intro1 og Intro2 (7 av skoleårets 10 mnd.)

Kilde: Åssiden videregående skole og Introduksjonssenteret

I gjennomsnitt per elev har AOA-elever flere fraværsdager enn elever i Intro1 og Intro2. Samtidig er det sannsynlig at dette har sammenheng med at det ser ut til å være ulik praksis på hvordan skolene kategoriserer det registrerte fraværet. Dermed kan det være vanskelig å sammenlikne mellom AOA og Intro1 & Intro2. Likevel har det vært registrert en nedgang i dager med fravær i AOA inneværende skoleår og en liten oppgang for elever i Intro1 og Intro2. De mest signifikante forskjellene ser vi i timefraværet:

Tabell 4 – Fravær i timer: AOA, Intro1 og Intro2 (7 av skoleårets 10 mnd.)

Kilde: Åssiden videregående skole og Introduksjonssenteret

Elevene i Intro1 og Intro2 hadde i skoleåret 2014-2015 nesten 6 ganger så mye fravær som elevene i AOA. Materialet fra Åssiden videregående skole skiller kun på fravær i timer og fravær i dager. Tallene fra Introduksjonssenteret er noe mer nyanserte. Til tross for rapporterte utfordringer for elevene i AOA, tyder dette på at elevene som gikk på Introduksjonssenteret i generasjonsblandede klasser samme skoleår opplevde en meget problematisk skolesituasjon.

Elevene i AOA økte sitt fravær med 45 % fra forrige til inneværende skoleår. I timetall er det ikke et alarmerende tall, men det er en betydelig økning og noe som tilsier at det er nødvendig å se nærmere på skolesituasjonen også disse elevene opplever. Elevene i Intro1 og Intro2 har derimot hatt 30 % nedgang i timefravær i samme periode. Med et meget høyt fraværstall i utgangspunktet, er dette resultatet oppsiktsvekkende godt.

Totalt ser vi at fraværet i Intro1 og Intro2 er svært høyt. Likevel ser vi en positiv synkende trend etter flyttingen av elevene over i et aldersadekvat miljø. Dette gir sterke indikasjoner på at den fysiske lokaliseringen er viktig for at elevene skal komme til skolen og være tilstede i alle timer. Fortsatt er fraværet meget høyt hos elevene i disse to klassene. Fraværet er også økende hos elever i AOA. Mange av elevene i disse tre klassene er i spesielt krevende livssituasjoner, men så store fraværstall antyder også at det er nødvendig å se på hvilke sider ved skolens form, innhold og psykososiale miljø som kan endres slik at denne gruppen elever

Et meget høyt fravær kan ikke bare tilskrives elevene, skolene må se nærmere på eget tilbud

bedre kan oppleve seg inkludert og gjøres i stand til å gjennomføre skolen på en god måte.

Trivsel

Alle elever i norsk skole har rett til et godt psykososialt miljø (opplæringsloven, § 9a). Elevene får bedre skoleresultater når de har et læringsmiljø med lite mobbing, god faglig støtte, godt forhold til lærerne og høy trivsel¹⁰. Ungdom med kort botid i Norge har mye de skal lære på kort tid i tillegg til en mulig sårbarhet på grunn av traumatiske hendelser i krigs-, konflikt- og fluktsituasjoner. For denne elevgruppen er et godt og trygt læringsmiljø sentralt for en optimal lærings situasjon. Derfor kan en indikator på trivsel si noe om hvilke betingelser for læring som er tilstede i deres dagligliv.

Trivsel skapes blant annet gjennom mulighet for å påvirke eget arbeidsmiljø. 58 % av elevene melder at klasseregler er utarbeidet enten av elevene alene eller av lærere og elever i samarbeid. Dette danner et godt grunnlag for å oppleve eierskap til klassemiljøet. Samtidig er det bekymringsverdig at ikke alle elevene opplever at de har medvirket i utarbeidelse av normer for atferd i klasserommet.

Arbeid for å forebygge og redusere mobbing er sentralt for å oppnå et godt psykososialt miljø på skolen. Av elevene som har svart på trivselsundersøkelsen i januar svarer 17 % at de har opplevd mobbing de siste 4 ukene. Her er det ingen forskjell på om det har skjedd i klassen eller på skolen. Samtidig svarer det samme antallet elever at de har blitt dårlig behandlet fordi de kommer fra et annet land. Disse tallene kan antyde flere ting. Noen elever opplever seg mobbet. Det virker som om denne mobbingen skjer i klasserommet. Klassene består av elever med ulik landbakgrunn, noe som kan bidra til interne spenninger som gjør at noen elever opplever seg mobbet. 95 % av elevene melder likevel at de har venner i egen klasse. På den annen side indikerer resultatene at mobbing utenfor klasserommet er helt marginal. 85% av elevene melder at de har venner i andre klasser enn sin

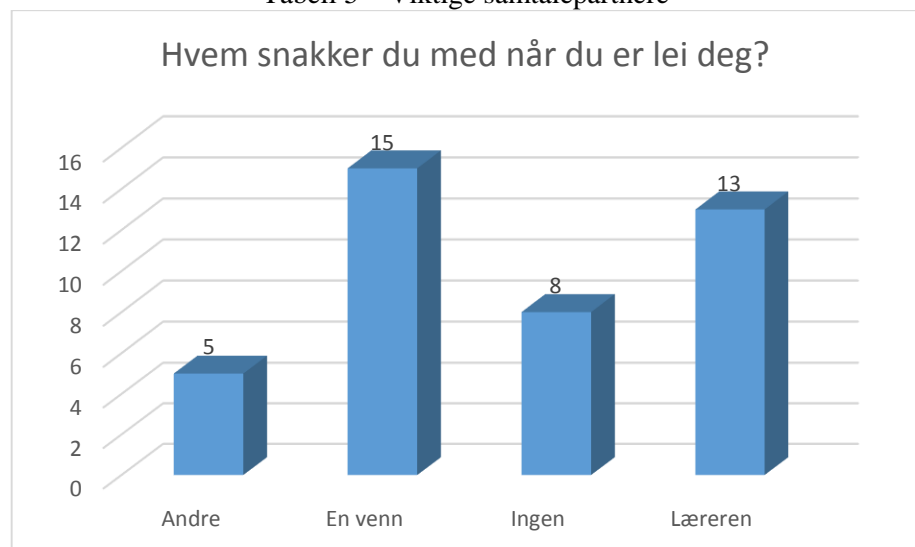
**Nesten
hver
femte elev
opplever
mobbing i
klassen**

¹⁰ Wiborg, Ø., Arnesen, C. Å., Grøgaard, J. B., Støren, L. A., & Opheim, V. (2011). Elevers prestasjonsutvikling – hvor mye betyr skolen og familien? Andre delrapport fra prosjektet «Ressurser og resultater» (Vol. 35/2011). Oslo: NIFU.

egen. Det kan være på tvers av de tre klassene omtalt i denne rapporten, men også i ordinære klasser på skolen.

Generell psykisk velvære er viktig for trivsel. Mange elever opplever tristhet, frustrasjon, sorg og liknende følelser rundt flytting, oppbrudd og å komme til et ukjent land med andre sosiale koder, kultur og språk. Elevene ble derfor spurt om handlingsmønstre rundt det å være lei seg, et norsk begrep de vanligvis er godt kjent med. 46 % av elevene melder at de går på skolen selv om de er lei seg. Når vi ser dette opp mot hvem elever snakker med i slike situasjoner, får vi interessante responser.

Tabell 5 – Viktige samtalepartnere

Kilde: Trivselsundersøkelse januar 2015

Igjen ser vi at venner er viktig. For at elever skal komme på skolen når de er lei seg, er det derfor viktig at de har venner i skolemiljøet. Samtidig ser vi at læreren blir en signifikant person i elevens liv. Dette er ikke overraskende når vi vet at flere av disse elevene mangler voksenpersoner i livet sitt. Lærernes rolle i denne elevgruppens liv er viktig for trivsel.

Faglig mestring er også viktig for elevers trivsel. Mestring betinger at elevene forstår hva læreren sier. Trivselsundersøkelsen antyder at ca. 30 % av elevene ikke forstår alt læreren sier. Dette har heller ikke endret seg nevneverdig fra første til andre runde av undersøkelsen. Påfølgende spørsmål avdekker hva de gjør når de ikke forstår - og hva lærerne gjør. I hovedsak har elevene to strategier de bruker når de ikke forstår: de spør læreren eller de spør medelever. Noen få elever gjør ingenting. Av undersøkelsen kan det tyde på at elevene opplever et åpent klima for å henvende

Læreren er en viktig person i mange elevers liv

Hver tredje elev forstår ikke alt læreren sier

seg til lærerne og at lærerne gjerne forklarer om igjen. Gjennom observasjoner har vi også sett at elevene kontakter hverandre for å drøfte noe de ikke forstår, ofte på morsmål. Dette bekreftes også gjennom trivselsundersøkelsen hvor det er spurt om elevene benytter morsmål i klasserommet, hvorav 60 % elevene svarer bekreftende. For at elever skal oppleve mestring er det derfor viktig at lærerne tillater en slik bruk av morsmål i undervisningssituasjoner.

Organisatoriske endringer

De organisatoriske endringene planlagt i dette prosjektet hadde i utgangspunktet to målsettinger. Det viktigste var å etablere et bedre læringsmiljø for elevene i aldersgruppen 16-22 år som deltar i grunnskoletilbudet ved Introduksjonssenteret og sørge for et aldersadekvat miljø for disse. Det andre målet var å få et sterkt faglig miljø for lærere som jobber med den samme elevgruppen på begge skolene. Åssiden videregående skole er kun en av tre skoler i Buskerud som har et forberedende tilbud for ungdom med kort botid og med grunnskolebevis. Ved å lokalisere både lærere og elever fra Introduksjonssenteret i tilknytning til AOA-klassen, var hensikten å tilrettelegge for et sterkere fagmiljø for lærerne. Informasjon om måloppnåelse på denne indikatoren fremkommer gjennom intervjuer med lærere, skoleledere og skoleeier.

På meget kort tid evnet skoleeier og skolene å legge til rette for fysisk lokalisering på Åssiden av elever og lærere fra Introduksjonssenteret. Prosjektet ble etablert i juni 2015 og ved skolestart samme år stod to klasserom klare for tilsammen 30 elever. Alle elever som i juni 2015 var innskrevet på grunnskoletilbudet og som skulle fortsette etter sommerferien fikk plass i lokalene på Åssiden. De to klasserommene som ble tildelt hadde plass til 15 elever hver. Dermed ble Intro1 og Intro2 relativt små klasser, noe som i seg selv legger grunnlag for et bedre læringsutbytte for elever som krever tett oppfølging. AOA har klasserom i samme korridor.

Alle tre klasser er lokalisert i Bygg F, avdeling for restaurant- og matfag. Det innebærer at klassene er omgitt av elever i ordinære klasser. I dette bygget serveres det frokost for alle elever og lærere hver morgen før skolestart. Dette gir en god start på dagen og mange elever benytter dette tilbudet. Noen av elevene har lite penger til mat og bruker denne anledningen til å spise for

Frokost på skolen har stor betydning for trivsel og trygghet

å kunne være mentalt tilstede i undervisning. Det at alle elevene i bygget har et felles tilbud hver morgen, gir en mulighet for elevene i klassene til å omgås hverandre sosialt. Elever har også gitt uttrykk for at de i disse situasjonene hører norsk ungdomsspråk rundt seg, noe de anser som viktig å tilegne seg for å kunne få venner på samme alder. I tillegg har elevene i Bygg F uttalt betydningen av at lærerne er tilstede i miljøet under frokosten, noe som skaper en trygg ramme og at elevene opplever at de blir sett av lærerne.

Den fysiske lokaliseringen av elever fra Introduksjonssenteret på Åssiden har gjort det enkelt å la elevene hospitere i ordinære klasser på videregående skole. Elevene i Intro1 og Intro2 har hospitert inn i ordinære klasser i restaurant- og matfag. Dette er da i samme bygg som de til daglig har sin undervisning i og sammen med elever som de har sett under frokosten på morgenen eller i bygget ellers. Gjennom hospitering har de fått et innblikk i kompetansenivået som er forventet på videregående nivå og de settes i større grad i stand til å ta informerte og realistiske valg rundt egen videre utdanning.

Lærere i AOA, Intro1 og Intro2 har organisert en felles vinteraktivitetsdag for sine elever. Ski ble lånt på Introduksjonssenteret. Få av elevene har erfaring med norske tradisjoner rundt vinteraktiviteter. Ved å reise disse tre klassene sammen opplevde de å være kun med andre elever med liknende erfaringer, mulighet for å prøve og feile uten å oppleve at de dummet seg ut. I tillegg var det med på å knytte sosiale bånd på tvers av klassene. Elever fra Intro1 og Intro2 har etter flytting til Åssiden fått kroppsøving på lik linje med andre ungdommer. De kan utfolde seg på et fysisk og sosialt nivå som ikke var mulig i generasjonsblandede klasser på Introduksjonssenteret.

Gjennom intervjuer uttrykker lærerne at det har vært et begrenset samarbeid mellom lærere for AOA og lærere for Intro1 og Intro2. Lærerne deler arbeidsrom, men har likevel ikke funnet rom for felles faglig utvikling. Det har vært noen utfordringer med å finne felles mulige møtetider. Et internt fagseminar over to dager ble avholdt januar 2016. Der var det faglige innledninger med påfølgende fellestid satt av til å utvikle undervisningsopplegg spesielt rettet mot elevgruppen. Fraværsprosenten i Intro1 og Intro2 har blitt nevnt av lærerne som noe som har en positiv utvikling. Til tross for at det også er bekymringsfullt fravær i AOA

Lærerne må samarbeide mer om lokal faglig utvikling til beste for denne elevgruppen

er det betraktelig lavere enn i de andre to klassene. Ikke på noe tidspunkt har lærerne nevnt at fokusert arbeid med forebygging av fravær har vært noe de har eller kunne ha jobbet felles om. En samarbeidskultur på tvers av grunnskoletilbud og innføringstilbud for videregående tar tid å utvikle. Intervjuene tyder på at det er behov for enda tydeligere føringer fra ledelsen for å få til lokal fagutvikling og styrking av fagmiljøet.

Avsluttende diskusjon

Dette prosjektet har som målsetting å bidra til at alle elever med kort botid skal ha et utdanningstilbud som best mulig setter dem i stand til å fullføre og bestå videregående skole. I den foregående teksten har vi spesielt sett på tre indikatorer for suksess: tilstedeværelse, trivsel og organisatoriske endringer. I denne delen diskuterer vi noen flere faktorer som er avgjørende for å bidra til måloppnåelse.

I trivselsundersøkelsen ble elevene spurt om hva som motiverer dem til å lære nye ting og hvordan de, andre elever og lærere kan bidra til at elevene får det bedre på skolen. Elevenes svar fokuserer i all hovedsak på det akademiske innholdet i skolen, i mindre grad på sosiale elementer i skolehverdagen. Vi vet at skolen anses som meget viktig for denne elevgruppen. Mange elever kommer også fra skolesystemer som regnes som strengere enn det norske systemet, hvor hierarkiet er tydeligere og elevenes respekt for lærerne er større enn i Norge. Ansvar for å lykkes ligger fortrinnsvis hos elevene. De aller fleste elevene er opptatt av hva de selv kan gjøre med lærings situasjonen og læringsmiljøet, ikke hva lærerne kan bidra med. De tar et stort ansvar for egen læring. Dette viser at disse ungdommene utgjør en særlig motivert elevgruppe.

Felles for elevene i AOA, Intro1 og Intro2 er at de har kort botid i Norge og har behov for særskilt norskopplæring. Noen mangler også skolegang fra før de kom til Norge og har derfor ikke et utdanningsnivå på linje med ungdom på samme alder som har gått kontinuerlig på skolen siden de var seks år gamle. En slik variasjon i elevgruppen gjør at det er viktig å kartlegge det skolefaglige nivået til hver enkelt elev slik at undervisningen kan tilpasses på en god måte. Gjennom intervjuer med lærere ser det ut til at systematisk kartlegging av elevenes mestringsnivå ikke er standardiserte og innført som ordinære rutiner. Samtidig som

Elevene er opptatt av hva de selv kan gjøre for å lykkes i skolen

trivselsundersøkelsen avdekket at hver tredje elev ikke forstår alt læreren sier og at noen elever ikke spør dersom noe er uklart, blir det i enda større grad viktig at lærerne har god oversikt over elevenes skolefaglige ferdigheter. NAFO har utviklet kartleggingsverktøy¹¹ som er nyttige. Selv om dette er omfattende og tidkrevende verktøy, gir de et detaljert bilde av elevenes ferdigheter. Dersom de så benyttes av lærerne i videre arbeid med undervisningsplanlegging, vil et læringsmiljø kunne optimaliseres.

Skolen er lovpålagt å sørge for et godt psykososialt miljø for elevene. Dette er nødvendig for at elevene skal ha gode betingelser for læring. Gjennom prosjektet har skolene oppnådd gode resultater for elevenes sosiale fellesskap og trivsel. Likevel er det bekymringsverdig at 17 % av elevene rapporterer mobbing. Utfordringene ser ut til å være på klassenivå. 20 % av elevene vet heller ikke hvor de skal henvende seg dersom de selv eller andre blir mobbet. På tross av dette melder det store flertall av elevene at de har venner i og utenfor klassen. Det kan virke som om skolen og lærerne har fått til en god del rundt det sosiale miljøet, men at det fortsatt er viktige elementer det er nødvendig å jobbe videre med, spesielt rettet mot det psykososiale miljøet og for å få tilstedeværelsesprosenten opp.

Anbefalinger

På bakgrunn av datamaterialet samlet inn for se på effekten av dette samarbeidsprosjektet har vi følgende tre anbefalinger:

Samarbeidsprosjektet mellom Buskerud fylkeskommune/Åssiden videregående skole og Introduksjonssenteret i Drammen kommune fortsetter som et prosjekt i skoleåret 2016/2017. Deltakerne i prosjektet viste stor handlingskompetanse da ledere og lærere evnet å snu seg rundt når muligheten bød seg. Prosjektet er helt klart til fordel for ungdommene som trives bedre i skolehverdagen og som grunnet samlokalisering har fått et forbedret læringsmiljø. Ved videreføringen av prosjektet vil det også være vår anbefaling at det blir satt fokus på faglig planlagt samarbeid på tvers av lærergruppene. En videreføring av prosjektet gir muligheter for utvikling av felles rutiner for kartlegging av elevene og for å målrettet jobbe med elevenes

¹¹ <http://nafo.hioa.no/grunnskole/kartleggingsverktoy/>

tilstedeværelse på skolen. I tillegg kan lærerne være ressurser for hverandre i lokal læreplanutvikling. Ungdommenes læringsutbytte kan trolig økes dersom lærerne samarbeider mer på tvers av klasser og skoler.

Skoleledere og lærere i AOA, Intro1 og Intro2 må jobbe bevisst og målrettet med det psykososiale miljøet i de tre klassene. Flere elever svarer at de har blitt mobbet i klassen. Alle elever har rett til et godt psykososialt miljø «som fremjar helse, trivsel og læring» (Opplæringsloven § 9a, første ledd).

Utdanningssektoren bør utnytte mulighetene og handlingsrommet revideringen av opplæringsloven¹² gir slik at barns rett til utdanning av høy kvalitet, som ivaretar deres fysiske, psykiske, sosiale og akademiske behov og rettigheter, blir gjennomført. Regelverket åpner for at elever skal kunne ta opp igjen eksamen og forbedre sine karakterer fra grunnskolen. Dette ville kunne skape muligheter for at ungdom kan forberedes ytterligere for videregående skole og gis mulighet til å selv velge linjer og fremtidige yrker. Dermed vil det også tilveiebringe muligheter til å påvirke skolen som arena for sosial inklusjon og integrering. Dette kan danne grunnlag for et skoletilbud av enda høyere kvalitet til denne gruppen ungdommer, noe som har store samfunnsøkonomiske konsekvenser på kort og lang sikt¹³.

¹² <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-om-forslag-til-endringer-i-opplaringsloven/id2440688/>

¹³ Berg, S. L., Bjørnstad, R., Gran, B., Kostøl, F., Sønsterudbråten, S., & Kindt, K. T. (2016). *Kostnader ved mangelfull utdanning av asylsøkere og flyktninger (Vol. 32-2016)*. Nesoddtangen: Samfunnsøkonomisk analyse AS/NAFO.

«Den viktigste tingen med at vi er her i [Introklassen] er at vi er i samme aldersgruppe. Dette er bra fordi når vi var på Introduksjonssenteret var vi med de som er eldre enn oss... noen ganger tenkte de at de vet eller skjønner mer enn oss...fordi de tenker at vi er unge og at vi ikke vet. Men her kan vi bli enige og forbedre norsk. Vi kan bli enige om hva vi diskuterer og vi forstår hverandre siden vi er i samme aldersgruppe. Til slutt er vårt budskap at de som er under 23 kan få komme her og bli her neste år, og lære det samme som oss her på Åssiden videregående skole. Vi håper at politikerne tenker positivt rundt det og blir glade de også. Takk for i dag!»

(Elevpresentasjon om hvorfor det er bra å gå på Åssiden)

Vedlegg 1 – Spørreskjema for trivselsundersøkelse

- Har dere klasseregler? Ja/Nei
- Hvem har laget klassereglene? 1) lærerne 2) elevene 3) lærere og elever sammen 4) vet ikke

- Har du eller andre elever blitt mobbet i klassen de siste 4 ukene? (ja/nei)
- Har du eller andre elever blitt mobbet på skolen de siste 4 ukene? (ja/nei)
- Har du blitt dårlig behandlet på skolen de siste 4 ukene fordi du kommer fra et annet land? (ja/nei)
- Vet du hvem du skal snakke med hvis du opplever at du eller andre blir mobbet eller dårlig behandlet på skolen? (ja/nei)
- Hvis du lei deg, hva gjør du da? 1) går på skolen 2) blir hjemme 3) annet
- Hvem snakker du med når du er lei deg? 1) læreren 2) en venn 3) rådgiver 4) miljøarbeider 5) andre 6) ingen
- Har du venner i klassen? Ja/nei
- Har du venner i andre klasser? Ja/nei
- Respekterer elevene hverandre i klasserommet? (ja/nei)

- Forstår du alt læreren sier? (ja/nei)
- Hva gjør du når du ikke forstår hva læreren sier?
- Hva gjør læreren når det er elever som ikke forstår hva som blir sagt?
- Er det vanskelig å stille spørsmål i klassen når det er noe du ikke forstår?
- Kan elevene i din klasse være med på å bestemme hvordan dere skal jobbe med et tema eller et fag? (ja/nei – dersom ja, gi et eksempel)
- Når du har hatt en prøve eller levert en oppgave, forstår du tilbakemeldingen du får fra læreren? (ja/nei)
- Får du forklaring av læreren på hva du må gjøre bedre til neste prøve? (ja/nei)
- Har du noen gang brukt ditt morsmål i klasserommet? Ja/nei
- Har læreren noen gang brukt ord på ditt morsmål i klasserommet? Ja/nei
- Hva gjør at du får lyst til å lære nye ting?
- Hva kan du, andre elever og lærerne gjøre for at du skal få det bedre på skolen?